

Mateja SEDMAK

Alenka Švab

Družina: Od modernosti k postmodernosti

Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 2001, str. 202, 3.996,00 SIT, (ISBN 961-6294-33-4)

Že naslov monografije, "Družina: od modernosti k postmodernosti", nakazuje osrednjo problematiko, ki jo obravnava knjižno delo avtorice dr. Alenke Švab. Monografija predstavlja sociološko delo, ki se sistematično in konstantno sooči z vprašanji sprememb in izzivi, ki jih družina kot družbena institucija doživi ob prehodu iz modernosti v postmodernost. Pri tem avtorica spretno združi predstavitev in analizo splošnega pregleda različnih teoretičnih pristopov, zagat in metodoloških vprašanj pri proučevanju sociologije družine in analizo sprememb vrednot, ideologij in načinov, ki smo jim priča ob prehodu v postmodernost. Kot osrednji se izpostavi vprašnji: kateri so vzroki za nastajanje sprememb v družini oz. družinskem življenju in pa, v čem je današnje družinsko življenje drugačno od modernega. Avtoričino izhodišče pri proučevanju fenomena spreminjanja družinskih oblik ob prehodu v postmodernost je, da se v družinskem življenju dogajajo opazne in pomembne spremembe, vendar pa istočasno ostajajo ključne tiste razsežnosti družine, ki so konstitutivne v moderni družini. Kot temeljno in osnovno spremembo, ki jo je moč zaslediti na področju družine v postmoderni, pa avtorica izpostavi fenomen družinske pluralizacije, ki se izraža kot pluralizacija načinov družinskega življenja in pluralizacija družinskih oblik.

Analiza stanja na področju sprememb družinskega življenja ob prehodu v postmodernost bazira na demografskih in statističnih podatkih, ki se nanašajo na temeljne indikatorje sprememb družinskega življenja (nataliteta, starost ob rojstvu prvega otroka, število sklenitev zakonskih zvez, število razvez idr.) ter na sprememah le-teh skozi čas in pa na komparaciji in analizi ugotovitev empiričnih raziskav s področja družinskega življenja, izvedenih v slovenskem prostoru in tudi v državah zahodnega sveta. Avtorica

se predvsem naslanja na statistiko in empirične študije anglosaksonskega območja (v omenjenem kulturnem območju je družinsko življenje tudi najbolj tematizirano; Anglija in Amerika pa premoreta tudi največjo produkcijo knjižnih del na temo družine), prejete podatke pa primerja s podatki spreminjanja družinskega življenja v Sloveniji, kjer je trend spreminjanja sicer opazen, vendar nekoliko zaostaja za trendom razvitih zahodnih držav.

Prvo poglavje knjige, ki sledi uvodu, je posvečeno vprašanju statusa, ki ga ima sociologija družine danes. V tem okviru se avtorica dotakne teoretičnega pristopa standardne sociološke teorije družine (s poudarkom na funkcionalistični percepciji T. Parsonsa) ter predstavi dve osrednji teoretski in epistemološki struji, ki sta ključni za kritiko, preoblikovanje in nadgradnjo le-te: feministično teorijo družine in socialno zgodovinski pristop. V nadaljevanju sledi soočenje z vprašanjem odprtosti in odnosa sociologije družine do drugih sorodnih ved in pristopov, pri čemer avtorica izpostavlja spremembo, ki jo je sociologija družine doživela kot veda. Priča smo namreč transformaciji standardne modernistične sociologije družine, v kateri je prevladoval en sam pojasnjevalni aparat (funkcionalizem), ki se je prelevila v vedo, "katere perspektive in teorije vstopajo v družboslovno medmrežje enakovredno, brez pretenzij po ekskluzivnem legitimizmu". Avtorica opozori na pomanjkljivost interpretativne moči sociologije družine v spremenjenih družbenih razmerah postmoderne, saj naj bi kot veda, kljub prepoznavanju pluraliziranja družinskega življenja, ostajala po analitičnih parametrih skorajda identična modernističnim analizam družine. Teorije družine, ki so skušale zajeti spremembe družinskega življenja, so se tako izkazale kot uspešne predvsem pri tematizaciji spreminjanja, kar pa ne velja za interpretacijo ozadij prav teh sprememb.

V drugem poglavju sledi prehod na osrednji del knjige, tj. analiza in interpretacija spreminjanja in sprememb družinskega življenja. Kot eden najbolj očitnih procesov spreminjanja družinskega življenja v postmoderni je izpostavljen proces družin-

ske pluralizacije. Ta fenomen pa vsebuje več segmentov in poteka na dveh osnovnih ravneh: kot pluralizacija družinskih oblik in kot pluralizacija družinskih načinov življenja. Avtorica se pri analizi spreminjanja in sprememb družinskega življenja v postmodernejši nasloni na demografske podatke in statistične parametre, na podlagi katerih je moč opaziti družinske spremembe. Kot najpomembnejše statistične kazalce navede: spremembo oblik in kompozicije družine, maritalne spremembe, rodnostne spremembe in širše societalne in demografske spremembe. Kot temeljne spremembe oblik in kompozicije družine so izpostavljeni: upad deleža nuklearnih družin, porast deleža reorganiziranih družin in enostarševskih družin, pojav parastarševstva, porast istospolnih družin, zmanjševanje števila družinskih članov in postmoderno inovacijo upoštevanja enočlanskih gospodinjstev kot družin. Med maritalnimi spremembami, ki jih je moč zaznati v družinah postmoderne, so: upadanje števila porok, naraščanje kohabitacij, zviševanje starosti ob prvi poroki, naraščanje števila neporočenih, števila razvez in fenomena ponovnega poročanja. Pri rodnostnih spremembah se beleži splošno upadanje stopnje rodnosti, zviševanje starosti matere ob rojstvu prvega otroka in naraščanje števila otrok, rojenih izven zakonskih zvez; med širše societalne in demografske spremembe pa avtorica uvršča spremembe na trgu dela in staranje prebivalstva.

Tretji del knjige nadaljuje analizo sprememb, ki jih družinsko življenje doživi s prehodom v postmodernejši, pri tem pa je poseben poudarek dan na značilnosti postmodernosti, ki jih avtorica predstavi s pomočjo Giddensa in štirih osrednjih segmentov, na katerih postmodernost v skladu z Giddensom poteka: zaupanje, tveganost, globalizacija in negotovost. Osrednja ugotovitve avtorice v tem okviru pa je: "... da družina in družinsko življenje v kontekstu postmodernosti pridobivata na družbenem pomenu. (...) Družbena funkcionalnost družine se ne izgublja, družina (skozi pluraliziranje) ne zapade v dekadenco, ampak nasprotno - ima ključno vlogo tako v širšem družbenem kontekstu kot na ravni vsakdanjega življenja posameznikov." Za družinsko

življenje v postmodernejši pa naj bi bili poleg družinske pluralizacije značilni še nasprotujoči si fenomeni, ki jih le-ta producira.

V zadnjem poglavju se avtorica posveti strukturnim spremembam družinskega življenja, pri čemer izpostavi in natančneje predstavi značilnosti in spremembe na področju materinstva (materinstvo je izpostavljeno kot tisti segment družinskega življenja, pri katerem je v postmodernosti zaznati najmanj sprememb), očetovstva, otroštva in družinskega dela. V sklepnem delu knjige izpostavi še vprašanje intimizacije družinskega življenja, ki ga avtorica sklene okoli pojmov, kot so: sotočna ljubezen, plastična seksualnost in čisto razmerje. Pri tem zaključuje z ugotovitvijo, da čisto razmerje kot razmerje, ki je značilno za postmodernost, lahko obstaja le pod pogojem, da v svoji osnovi ostaja in deluje na tipično modernejši način. Poglavje se zaključuje z obravnavo področja intradružinskih dinamik, področja, znotraj katerega so družinske spremembe več kot očitne. Kot ključna sta predstavljena dva segmenta, in sicer: časovni tempo vsakdanjega življenja in pluralizacija in deformalizacija družinskih življenjskih potekov.

Monografija "Družina: od modernosti k postmodernosti" zapolnjuje vrzel na tem področju v Sloveniji, se pravi med deli, ki so posvečena obravnavi družine s sociološkega vidika v najširšem pomenu. Predstavljeno delo je dragocen prispevek, saj ponuja nazoren in izčrpen pregled različnih teoretičnih pristopov in paradigem, ki se soočajo in obravnavajo fenomen družine, pregled in analizo (slovenskih in tujih) demografskih in statističnih kazalcev ter pregled empiričnih študij s tega področja, temeljne ugotovitve in sklepi pa so v knjigi podani skozi prizmo avtoričine kritične analize, refleksije in argumentacije. Knjiga je dragocen prispevek kot študijsko in raziskovalno gradivo, obvezno čtivo za vse raziskovalce (različnih disciplin) s področja družine in družinskega življenja, sociologije vsakdanjega življenja, zasebnosti ter fenomenov postmodernizma in zanimivo branje tudi za širši krog bralcev, saj se sooča s temi, ki so nam vsem lastne in katerih izkušnjo si delimo.